

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ"
для студентів спеціальності
8.03050801 "Фінанси і кредит"
спеціалізації "Фінанси"
всіх форм навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2012

Затверджено на засіданні кафедри фінансів.
Протокол № 1 від 26.08.2011 р.

Укладачі: Журавльова І. В.
Берест М. М.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" для студентів спеціальності 8.03050801 "Фінанси і кредит" спеціалізації "Фінанси" всіх форм навчання / укл. Журавльова І. В., Берест М. М. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. – 68 с. (Укр. мов.)

Розроблено тематичний план навчальної дисципліни за модулями й темами, подано плани лекцій, практичних та семінарських занять, матеріал для виконання індивідуально-дослідного завдання у вигляді курсової роботи, наведено питання для самостійного опрацювання, контрольні завдання та критерії оцінювання знань студентів.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.03050801 "Фінанси і кредит"

Вступ

Дисципліна "Фінансовий менеджмент" відноситься до циклу нормативних дисциплін спеціальності "Фінанси і кредит".

Навчальна дисципліна вбудована в розвиток дисциплін "Фінанси", "Фінансовий аналіз", "Фінансова діяльність суб'єктів господарювання", "Інвестування" циклу підготовки освітнього рівня "бакалавр" та у взаємодії з дисциплінами "Менеджмент", "Фінансова математика", "Гроші і кредит", "Економіка підприємства", "Бухгалтерський облік", "Бюджетна система", "Податкова система" циклу підготовки освітнього рівня "бакалавр", "Стратегічне управління" циклу підготовки освітнього рівня "магістр".

Дана навчальна дисципліна є підґрунтям для дисциплін магістерської програми, таких як "Управління фінансовою санацією підприємства", "Фінансовий контролінг", "Інтелектуальні системи обробки даних з фінансової діяльності суб'єктів підприємництва", "Методологія наукових досліджень".

Метою навчальної дисципліни є формування у студентів системи фундаментальних знань з фінансового менеджменту, засобів, механізмів та інструментарію системного фінансового управління організацією.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних (семінарських). Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час семінарських занять.

Також досить велике значення в процесі вивчення та закріплення знань має самостійна робота студентів та виконання індивідуального завдання, що подається у вигляді курсової роботи.

Структура робочої програми навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" наведена в табл. 1.

Структура навчальної дисципліни

Характеристика дисципліни: підготовка магістрів	Галузь знань, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних до ECTS – 7: у тому числі: змістовних модулів – 3; самостійна робота; курсозна робота	Шифр та назва галузі знань: 0305 "Економіка і підприємство"	Обов'язкова. Рік підготовки – 5 (1), семестр – 9 – 10 (1 – 2).
Кількість годин: усього – 252 год.: за змістовними модулями: модуль 1 – 88 год., модуль 2 – 92 год., модуль 3 – 72 год.	Шифр та назва спеціальності: 8.03050801 "Фінанси і кредит" спеціалізація "Фінанси"	Лекції: 43 год., практичні: 54 год., самостійна робота: 92 год., у т. ч. індивідуальна (курсозна) робота. Консультації: 14 год. Іспит: 8 год.
Кількість тижнів викладання дисципліни – 27 (16/11). Кількість годин на тиждень – 4/3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Вид контролю: іспит

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів у галузі фінансового менеджменту

Незважаючи на те, що "Фінансовий менеджмент" відносно нещодавно входить до циклу основних дисциплін професійної підготовки магістрів з фінансів, він виступає одним з найперспективніших напрямів економічної науки, який вдало поєднує як теоретичні розробки

у галузі фінансів, управління, обліку та аналізу, так і практичну спрямованість розроблених у його рамках підходів. У основі управління фінансами полягає вміння приймати обґрунтовані рішення перспективного характеру. Професія фінансового менеджера як спеціаліста з управління фінансами суб'єкта господарювання стає все більш популярною та затребуваною серед керівників українських підприємств.

Тому викладання даної навчальної дисципліни потребує використання найбільш сучасних та перспективних методів та інструментів навчання.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті визначила, що головною метою української системи освіти є створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості, забезпечення високої якості освіти випускникам вищої школи.

Відповідно до сучасної державної освітньої політики підготовка фахівців у будь-якій сфері повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. Це означає, що основними результатами діяльності освітніх закладів є не самі по собі знання, вміння, навички, а набір "ключових компетентностей" у інтелектуальній, громадянсько-правовій, інформаційно-комунікативній та інших сферах життя. Вирішення цієї проблеми передбачає детальне обґрунтування змісту та використання сучасних методів навчально-виховного процесу.

Компетенції – це сформовані на основі знань, умінь і навичок та їх практичного застосування здатності фахівця виконувати певні встановлені стандартом для бакалаврів, магістрів класи професійних завдань (визначаються освітньо-кваліфікаційною характеристикою, мають чіткі критерії оцінювання).

Компетенції, що формуються під час вивчення навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент", представлені у табл. 2 – 4.

**Перелік компетенцій, які повинні бути сформовані
у магістрів**

Назва теми	Компетенції, які формуються в рамках теми
1	2
Модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту	
Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту	Здатність визначати функції та місце менеджера в системі менеджменту. Уміти розподіляти та визначати сфери фінансового менеджменту. Уміти обирати фінансові важелі, застосовувати фінансові методи
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	Здатність визначати інформацію, необхідну для функціонування системи менеджменту
Тема 3. Управління грошовими потоками	Здатність планувати та прогнозувати притоки та відтоки грошових потоків. Здатність розробляти і застосовувати платіжний календар
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	Здатність визначати майбутню, теперішню вартість грошей за простими та складними відсотками. Здатність застосовувати метод пренумерандо, пост-нумерандо. Здатність використовувати методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів. Здатність застосовувати методичний інструментарій прогнозування річного темпу та індексу інфляції. Здатність застосовувати методичний інструментарій формування реальної відсоткової ставки з урахуванням фактора інфляції, оцінки вартості грошових коштів з урахуванням фактора інфляції
Модуль 2. Управління об'єктами фінансового менеджменту	
Тема 5. Управління прибутком	Здатність управляти формуванням прибутку суб'єкта підприємства. Здатність здійснювати операційний аналіз. Здатність управляти формуванням собівартості

1	2
	<p>Здатність управляти розподілом прибутку.</p> <p>Здатність формувати асортименту політику підприємства.</p> <p>Здатність формувати цінову політику підприємства</p>
<p>Тема 6. Управління активами</p>	<p>Здатність формувати політику управління оборотними активами підприємства.</p> <p>Здатність формувати політику фінансуванням оборотних активів підприємства.</p> <p>Здатність формувати політику управління запасами підприємства.</p> <p>Здатність формувати політику управління дебіторською заборгованістю підприємства.</p> <p>Здатність формувати політику управління грошовими активами підприємства.</p> <p>Здатність формувати політику управління необоротними активами підприємства</p>
<p>Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу</p>	<p>Здатність формувати політику управління фінансовою структурою капіталу.</p> <p>Здатність здійснювати оцінку вартості капіталу підприємства.</p> <p>Здатність оптимізувати структуру капіталу підприємства</p>
<p>Модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві</p>	
<p>Тема 8. Управління інвестиціями</p>	<p>Здатність приймати рішення щодо доцільності та ефективності інвестиційних вкладень підприємства</p>
<p>Тема 9. Управління фінансовими ризиками</p>	<p>Здатність оцінити та обґрунтувати рівень ризику в процесі прийняття фінансових рішень</p>
<p>Тема 10. Аналіз фінансових звітів</p>	<p>Здатність аналізувати фінансову звітність підприємства для обґрунтування та прийняття управлінських рішень</p>
<p>Тема 11. Внутрішньо-фірмове фінансове прогнозування та планування</p>	<p>Володіння методами та навичками планування та прогнозування фінансових показників</p>
<p>Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві</p>	<p>Здатність до розробки та реалізації антикризових фінансових заходів</p>

Професійні компетенції та відповідні їх вміння, якими мають володіти випускники спеціальності "Фінанси та кредит" освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" після вивчення навчальної дисципліни

∞

Клас професійних завдань	Компетенції фахівців	Вміння фахівців освітньо-професійного рівня "магістр"
1	2	3
1. Планові	Володіння методами та навичками планування та прогнозування фінансових показників	Вміння формувати структуру фінансового плану
		Складання прогнозної фінансової звітності підприємства
		Розрахунок прогнозних фінансових показників
	Здатність планувати та прогнозувати притоки та відтоки грошових потоків	Вміння планувати та прогнозувати притоки грошових коштів та їх еквівалентів з операційної, інвестиційної та фінансової діяльності
		Вміння планувати та прогнозувати відтоки грошових коштів та їх еквівалентів з операційної, інвестиційної та фінансової діяльності
	Здатність застосовувати методичний інструментарій прогнозування річного темпу та індексу інфляції	Вміння визначати майбутню, теперішню вартість грошей за простими та складними відсотками
Вміння використовувати методичний інструментарій формування реальної відсоткової ставки з урахуванням фактора інфляції, оцінки вартості грошових коштів з урахуванням фактора інфляції		
2. Організаційні	Здатність приймати рішення щодо доцільності та ефективності інвестиційних вкладень підприємства	Використовувати інструментарій та проводити аналіз доцільності капітальних вкладень
		Розрахунок показників оцінки інвестиційних проектів
		Вибір джерел фінансування та альтернативних проектів
	Здатність до розробки та реалізації антикризових фінансових заходів	Вміння визначати фактори розвитку кризових явищ на підприємстві
Вміння формувати напрями реалізації антикризової фінансової політики підприємства		

1	2	3	
	Здатність управляти формуванням прибутку суб'єкта підприємництва	Вміння здійснювати операційний аналіз	
		Вміння розподіляти прибуток	
		Вміння формувати асортиментну політику підприємства	
	Здатність формувати політику управління оборотними активами підприємства		Вміння управляти формуванням окремих видів оборотних активів певного розміру відповідно до певного обсягу діяльності підприємства
			Вміння враховувати сезонні коливання господарчої діяльності підприємства при формуванні обсягу і складу оборотних активів
			Вміння забезпечувати прискорювання оборотності оборотних активів в розрізі окремих їх видів і в цілому
			Вміння забезпечувати достатню ліквідність оборотних активів
			Вміння забезпечувати підвищення рентабельності оборотних активів
			Вміння організовувати мінімізацію втрат окремих видів оборотних активів
			Вміння формувати оптимальну структуру джерел фінансування оборотних активів
	Здатність формувати політику управління необоротними активами підприємства		Вміння організувати своєчасне оновлення необоротних активів
			Вміння визначати розмір потреби в прирості необоротних активів
			Вміння визначати форми задоволення потреб у прирості необоротних активів
			Вміння забезпечувати ефективність використання необоротних активів
			Вміння формувати оптимальну структуру джерел фінансування необоротних активів

1	2	3
	Здатність формувати політику управління фінансовою структурою капіталу	<p>Вміння порівнювати витрати щодо залучення власного та позикового капіталу</p> <p>Вміння забезпечувати оптимальну структуру капіталу з позиції достатньої фінансової стійкості підприємства</p> <p>Вміння забезпечувати оптимальність фінансової структури капіталу з позиції високої кредитоспроможності підприємства</p> <p>Вміння забезпечувати оптимальність фінансової структури капіталу з позиції мінімізації загальної вартості капіталу</p>
3. Аналітично-інформаційні	Здатність визначати інформацію, необхідну для функціонування системи менеджменту	Вміння формувати інформаційну базу для функціонування системи фінансового менеджменту та обирати, вилучати та отримувати з неї інформацію для прийняття управлінських рішень
	Здатність аналізувати фінансову звітність підприємства для обґрунтування та прийняття управлінських рішень	<p>Вміння формувати, читати та використовувати фінансову звітність підприємства для виконання аналітичних процедур</p> <p>Розрахунок показників оцінки фінансового стану підприємства за даними його фінансових звітів</p> <p>Проведення комплексного фінансового аналізу</p>
	Здатність оцінити та обґрунтувати рівень ризику в процесі прийняття фінансових рішень	Розуміння змісту та прояву наслідків фінансових ризиків в діяльності підприємства
		Вміння оцінювати рівень ризику інвестиційних та фінансових вкладень
		<p>Розрахунок показників автономного та портфельного ризику</p> <p>Оцінка ризику проекту</p>

Когнітивні та особисті компетенції та відповідні їм вміння, якими мають володіти випускники спеціальності "Фінанси та кредит" освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" після вивчення навчальної дисципліни

Компетенції фахівця	Вміння фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр"
1. Здатність збирати, обробляти, систематизувати та узагальнювати інформацію про фінансову діяльність підприємства та його зовнішнє середовище	1.1. Знати джерела отримання необхідної фінансової інформації та вміти ними користуватися. 1.2. Перевіряти на коректність отриману фінансову інформацію. 1.3. Використовувати фінансову звітність підприємства як інформаційне забезпечення фінансового менеджменту. 1.4. Формувати інформаційне забезпечення щодо стану зовнішнього середовища. 1.5. Вміти використовувати комп'ютерні технології з метою пошуку необхідної інформації
→ 2. Здатність використовувати та удосконалювати методичний інструментарій та стандарти фінансового менеджменту, вивчати та впроваджувати передові фінансові технології, проводити наукові дослідження з визначених напрямків фінансового менеджменту підприємства	2.1. Оперувати понятійним апаратом та використовувати фундаментальні принципи та комплексні методики фінансового менеджменту для розв'язання фінансових ситуацій. 2.2. Виокремлювати наукові проблеми у сфері фінансового менеджменту підприємства. 2.3. Проводити критичний аналіз існуючих точок зору та досліджень фінансової проблематики. 2.4. Формулювати власну точку зору на розв'язання фінансових проблем. 2.5. Відстежувати, вивчати та використовувати передовий досвід у сфері фінансового менеджменту. 2.6. Проводити індивідуальні дослідження з обраного напрямку фінансового менеджменту. 2.7. Презентувати результати наукових досліджень на конференціях, засіданнях наукових секцій, гуртків, під час круглих столів
3. Здатність усвідомлювати себе як частку соціального колективу та суспільства	3.1. Мати комунікативні здібності, вміти працювати в команді та брати участь у спільному прийнятті рішень, брати на себе відповідальність, адаптуватися до змін. 3.2. Вміти регулювати конфлікти, знаходити компромісні рішення в процесі спільної діяльності. 3.3. Мати взаємоповагу, здатність співіснувати з людьми інших культур, мов та релігій. 3.4. Мати повагу до цінностей демократичного суспільства

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тематичний план навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" складається з трьох модулів. Кожний модуль об'єднує у собі декілька тем, що логічно пов'язані між собою.

Навчальний процес здійснюється у таких формах:

лекції;

семінарські та практичні заняття;

самостійна робота студентів;

індивідуальна науково-дослідна робота (у вигляді курсової роботи);

консультації;

іспит.

У табл. 5 наведено тематичний план та подана структура залікового кредиту навчальної дисципліни.

Таблиця 5

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	лекції	семінарські та практичні заняття	самостійну роботу	консультації
1	2	3	4	5
Модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту				
Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту	4	2	10	1
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	2	4	10	1
Тема 3. Управління грошовими потоками	6	8	22	1
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	4	2	10	1
Всього за модулем 1	16	16	52	4

1	2	3	4	5
Модуль 2. Управління об'єктами фінансового менеджменту				
Тема 5. Управління прибутком	4	4	16	1
Тема 6. Управління активами	6	8	20	1
Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу	6	4	16	2
Всього за модулем 2	16	16	52	4
Іспит	4			
Модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві				
Тема 8. Управління інвестиціями	3	6	6	1
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	3	6	5	1
Тема 10. Аналіз фінансових звітів	2	2	6	1
Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування	2	4	6	2
Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві	1	4	6	1
Всього за модулем 3	11	22	29	6
Іспит	4			
Всього годин	43	54	133	14

3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами

Модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту

Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту

1.1. Система фінансових відносин господарюючого суб'єкта.

Фінанси як система економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових фондів у процесі їх кругообігу. Два рівні сфери фінансів. Загальнодержавні фінанси. Фінанси окремих господарюючих суб'єктів. Грошові відносини господарюючого суб'єкта зовнішнього і внутрішнього характеру.

1.2. Сутність, ціль, завдання та функції фінансового менеджменту

Спеціальну область знань фінансового менеджменту. Сутність фінансового менеджменту. Мета фінансового менеджменту. Завдання фінансового менеджменту. Необхідність і умови ефективності фінансового менеджменту та умови її досягнення. Об'єкти фінансового менеджменту. Основні напрями фінансового менеджменту.

1.3. Організаційно-економічні основи фінансового менеджменту

Місце фінансового менеджменту в організаційній структурі підприємства. Структура механізму фінансового менеджменту. Функції фінансового менеджменту. Економічна основа фінансового менеджменту.

1.4. Формування української моделі фінансового менеджменту

Етапи розвитку західного та українського фінансового менеджменту. Особливості моделі сучасного фінансового менеджменту в Україні.

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

1.1. Система інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.

Роль інформаційного забезпечення фінансового менеджменту. Вимоги до інформаційного забезпечення фінансового менеджменту господарюючого суб'єкта. Формування інформаційної бази фінансового менеджменту.

Інформаційна база, що формується на підґрунті зовнішніх джерел фінансового менеджменту. Показники, що характеризують загальноекономічний розвиток країни: показники макроекономічного розвитку; показники галузевого розвитку. Показники, що характеризують кон'юнктуру фінансового ринку: показники, що характеризують кон'юнктуру фондового ринку; показники, що характеризують кон'юнктуру грошового ринку. Показники, що характеризують діяльність контрагентів і конкурентів.

Інформаційна база, що формується на підґрунті обробки внутрішніх джерел фінансового менеджменту. Показники фінансового обліку підприємства. Показники управлінського обліку підприємства

1.2. Інші види забезпечення фінансового менеджменту.

Правове забезпечення фінансового менеджменту. Методичне забезпечення фінансового менеджменту. Аналітичне забезпечення фінансового менеджменту. Організаційне забезпечення фінансового менеджменту. Кадрове забезпечення фінансового менеджменту. Програмне забезпечення фінансового менеджменту.

Тема 3. Управління грошовими потоками

3.1. Грошові потоки як об'єкт управління в системі фінансового менеджменту.

Сутність грошових коштів, еквівалентів грошових коштів, потоків грошових коштів. Значення грошових потоків у діяльності підприємства. Економічна сутність грошового потоку.

Зміст звіту про рух грошових коштів.

3.2. Види грошових потоків та їх характеристика.

Класифікація грошових потоків. Характеристика видів грошових потоків. Класифікація грошових потоків за видами діяльності. Притоки та відтоки грошових коштів за операційною діяльністю. Притоки та відтоки грошових коштів за інвестиційною діяльністю. Притоки та відтоки грошових коштів за фінансовою діяльністю.

Зміст і завдання управління вхідними грошовими потоками. Принципи управління грошовими потоками. Методи оптимізації грошових потоків.

3.3. Методичні підходи до прогнозування грошових потоків.

Планування та прогнозування грошових потоків. Поняття чистого грошового потоку. Розробка планів руху грошових коштів. Розробка і застосування платіжного календаря. Оперативне планування надходжень і використання грошових коштів підприємства. Управління вхідними грошовими потоками. Управління вихідними грошовими потоками. Оперативне регулювання поточних надходжень і витрат грошових коштів.

Методичний підхід до складання прогнозного документу "Звіт про рух грошових коштів", "Балансу", "Звіту про фінансові результати" прямим методом прогнозування грошових потоків. Формування документу "Звіт про рух грошових коштів" непрямым методом. Прогнозна оцінка фінансового стану суб'єкта підприємництва та моделювання прийняття фінансових рішень у галузі фінансової, інвестиційної та операційної діяльності підприємства.

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

4.1. Концепція та інструментарій оцінки вартості грошей у часі.

Необхідність і значення визначення вартості грошей у часі. Фактори, що впливають на зміну вартості грошей у часі. Зміст концепції оцінки вартості грошей у часі. Майбутня вартість грошей та її сутність. Теперішня вартість грошей та її сутність. Простий відсоток. Складний відсоток.

Попередній метод нарахування відсотка (метод пренумерандо або антисипативний метод). Подальший метод нарахування відсотка (метод постнумерандо або рекурсивний метод). Дискретний грошовий потік. Безперервний грошовий потік. Ануїтет.

Відсоткова ставка. Класифікація відсоткових ставок.

Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів за простими відсотками. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів за складними відсотками. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів при ануїтеті.

Ризик і його вплив на зміну вартості грошей.

4.2. Концепція і методичний інструментарій оцінки фактора інфляції.

Фактор інфляції. Вплив інфляції на зміну вартості грошей. Сутність концепції впливу фактора інфляції в управлінні аспектами фінансової діяльності підприємства. Оцінка інфляційних процесів. Номінальна та реальна сума грошових коштів. Номінальна та реальна відсоткова ставка.

Методичний інструментарій прогнозування річного темпу та індексу інфляції. Методичний інструментарій формування реальної відсоткової ставки з урахуванням фактора інфляції. Методичний інструментарій оцінки вартості грошових коштів з урахуванням фактора інфляції. Методичний інструментарій формування необхідного рівня доходності фінансових операцій з урахуванням фактора інфляції.

Модуль 2. Управління об'єктами фінансового менеджменту

Тема 5. Управління прибутком

5.1. Управління прибутковістю як складовою системою управління власними фінансовими ресурсами

Політика формування власних фінансових ресурсів, її зміст та принципи розроблення. Максимізація обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел. Роль прибутку в формуванні власних фінансових ресурсів. Зміст і завдання управління прибутком.

5.2. Управління формуванням прибутку суб'єкта підприємництва

Системний підхід до управління формуванням прибутку. Інформаційна база управління прибутком. Управління прибутком від різних

видів діяльності. Операційний аналіз. Поняття та основні показники операційного аналізу. Механізм управління прибутком підприємства " взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку" ("Cost-Volume-Profit Relationships" або CVP).

Фактори, що впливають на формування прибутку. Управління формуванням собівартості. Класифікація витрат підприємства. Оптимізація витрат різноманітними методами. Резерви зростання прибутку. Ризик отримання прибутку.

Гранична виручка і граничні витрати. Аналіз беззбитковості. Поріг рентабельності. Запас фінансової міцності.

Політика максимізації прибутку підприємств. Операційний леве-ридж.

Операційний важіль та ілюстрація механізму його впливу на прибуток до виплати відсотків і податків. Показники, що використовуються для визначення кількісних значень заходи операційної залежності. Взаємозв'язок між запасом фінансової міцності і мірою операційної залежності.

Фінансовий важіль. Ефект фінансового важеля. Ілюстрація механізму впливу фінансового важеля на основні показники власників фірми.

Сумарний важіль та ілюстрація механізму його впливу на основні показники фірми. Показники, що використовуються для визначення кількісних значень сумарної залежності.

5.3. Асортиментна та цінова політика підприємства.

Розробка асортиментної політики. Розробка цінової політики та її оптимізація на підприємстві. Вплив інфляції на прибуток. Використання форвардних, ф'ючерсних контрактів, опціонів і їх вплив на формування прибутку.

5.4. Управління розподілом прибутку.

Сутність і завдання управління розподілом прибутку. Фактори, що впливають на розподіл валового прибутку. Вплив на розподіл прибутку системи оподаткування підприємств. Податковий менеджмент суб'єктів господарювання.

Управління розподілом і використанням чистого прибутку. Аналіз розподілу і використання прибутку. Політика розвитку підприємства при використанні прибутку. Дивідендна політика. Капіталізація доходів працівників підприємств як засіб підвищення ефективності управління прибутком.

Тема 6. Управління активами

6.1. Сутність і класифікація активів.

Економічна сутність та класифікація активів. Активи як економічні ресурси підприємства. Форми функціонування активів. Характер участі активів в господарському обороті і швидкість їх обороту: оборотні та необоротні активи. Активи, що обслуговують окремі види діяльності: операційні, інвестиційні. Характер фінансових джерел формування активів: валові і чисті активи. Активи по відношенню до власника: власні і орендовані. Ступінь ліквідності активів підприємства.

6.2. Управління оборотними активами.

Поняття та сутність оборотних активів. Його роль у забезпеченні підприємницької діяльності. Структура оборотних активів.

Поняття виробничого, фінансового і операційного циклів. Рух оборотних активів підприємства. Основні моделі зіставлення циклів на підприємстві. Класична схема роботи підприємства. Модель, коли підприємство надає продукцію в кредит. Модель, коли підприємство авансово сплачує за придбання сировини та реалізує готову продукцію в аванс. Модель, за якою підприємство вимагає передоплату за продукцію, а само купує запаси в аванс.

Зміст і завдання управління оборотним капіталом.

Політика управління оборотними активами. Принцип визначення потреби в оборотному капіталі господарюючого суб'єкта. Оцінка оборотного капіталу. Управління розміщенням оборотного капіталу. Ліквідність поточних активів.

Управління фінансуванням оборотних активів. Моделі управління оборотними активами підприємства. Консервативна стратегія. Ідеальна стратегія. Агресивна стратегія. Компромісна стратегія. Вибір стратегії управління оборотними активами на різних стадіях життєвого циклу підприємства.

Управління запасами. Принципи і послідовність розроблення політики управління запасами. Методи визначення потреби в запасах сировини, матеріалів, готової продукції. Шляхи нормалізації запасів. Оцінка запасів за методом LIFO і FIFO.

Управління дебіторською заборгованістю. Сутність, принципи і послідовність розроблення політики управління дебіторською заборгованістю. Особливості управління дебіторською заборгованістю за товарними операціями. Форми рефінансування дебіторської заборгованості –

факторинг, облік векселів, форфейтинг. Система контролю за рухом та інкасацією дебіторської заборгованості.

Управління грошовими активами. Сутність, принципи і послідовність розроблення політики управління грошовими активами. Методи визначення мінімальних, середніх і максимальних залишків грошових активів. Регулювання потоку платежів на підприємстві.

6.3. Управління необоротними активами.

Кругообіг необоротних активів. Політика управління необоротними активами, її зміст і принципи розроблення. Управління оновленням необоротних активів. Визначення швидкості оновлення необоротних активів. Ефективність використання необоротних активів і методи її оцінки. Формування оптимальної структури джерел фінансування необоротних активів. Форми оренди необоротних активів. Критерії і оцінка ефективності прийняття управлінських рішень щодо придбання або оренду необоротних активів.

Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу

7.1. Сутність та завдання управління формуванням фінансової структури капіталу.

Основні складові капіталу. Поняття інвестованого, власного і залученого капіталу. Склад власного і залученого капіталу. Поняття фінансової структури капіталу. Політика формування фінансової структури капіталу, принципи, послідовність її розробки. Основні фактори, що впливають на формування фінансової структури капіталу.

7.2. Оцінка вартості капіталу.

Визначення загальної потреби в капіталі. Вартість основних джерел капіталу. Сутність вартості капіталу. Методи оцінки вартості капіталу. Середньозважена вартість капіталу. Гранична вартість капіталу.

7.3. Оптимізація фінансової структури капіталу.

Сутність оптимальної структури капіталу. Особливості складових капіталу, що враховуються в процесі його оптимізації. Моделі Міллера і Модільяні та компромісні моделі. Модель Модільяні – Міллера без урахування податків (перша теорема Модільяні – Міллера, друга теорема Модільяні – Міллера). Модель Модільяні – Міллера з урахуванням корпоративних податків (перша теорема Модільяні – Міллера, друга теорема Модільяні – Міллера). Коротка характеристика компромісних моделей. Максимізація рентабельності власного капіталу при заданому

рівні фінансового ризику. Поняття фінансового левериджу. Оцінка фінансового левериджу. Механізм дії фінансового важеля. Цільова фінансова структура капіталу.

Модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві

Тема 8. Управління інвестиціями

8.1. Сутність та завдання управління інвестиціями.

Зміст та основні завдання управління інвестиційною діяльністю підприємства. Забезпечення інвестиційної підтримки високих темпів розвитку операційної діяльності підприємства. Забезпечення максимальної дохідності окремих інвестиційних проектів та інвестиційної діяльності підприємства в цілому при заданому рівні ризику. Забезпечення мінімізації рівня інвестиційного ризику при заданому рівні дохідності. Забезпечення оптимальної ліквідності інвестицій та можливостей швидкого реінвестування капіталу. Забезпечення формування достатнього обсягу інвестиційних ресурсів. Забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі здійснення інвестиційної діяльності. Принципи та етапи формування інвестиційної політики підприємства.

8.2. Основні параметри та показники інвестиційних проектів. Методи оцінки інвестиційних проектів.

Основні завдання розробки інвестиційного проекту. Класифікація проектів. Строк реалізації проекту. Осяг інвестиційних витрат. Грошові потоки за інвестиційним проектом. Ставка дисконтування. Методи оцінки інвестиційних проектів. Період окупності інвестицій. Чиста приведена вартість проекту. Внутрішня ставка прибутку. Дисконтований період окупності. Порівняльний аналіз проектів та критерії вибору інвестиційного проекту.

8.3. Форми та особливості управління фінансовими інвестиціями.

Форми фінансового інвестування: вкладення капіталу в статутні фонди, вкладення капіталу в доходні види фондових інструментів та грошових інструментів. Етапи процесу управління фінансовими інвестиціями. Оцінка вартості окремих фінансових інструментів інвестування. Моделі оцінки вартості боргових та дольових цінних паперів. Основні підходи до формування портфеля фінансових інвестицій.

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

9.1. Сутність та класифікаційні аспекти фінансових ризиків.

Зміст поняття "фінансовий ризик". Його місце у структурі видів підприємницького ризику. Основні характеристики фінансового ризику. Види фінансових ризиків. Класифікаційні аспекти фінансових ризиків підприємства, їх зміст. Фактори виникнення фінансових ризиків.

9.2. Політика управління фінансовими ризиками.

Зміст та етапи політики управління фінансовими ризиками. Ідентифікація окремих видів ризиків, пов'язаних з фінансовою діяльністю підприємства. Визначення розміру можливих фінансових втрат при настанні ризикової події по окремими видам фінансових ризиків. Дослідження факторів, що впливають на рівень фінансових ризиків підприємства. Встановлення гранично допустимого рівня фінансових ризиків з окремих фінансових операцій та видів фінансової діяльності підприємства. Визначення напрямів нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків.

9.3. Механізми нейтралізації фінансових ризиків.

Система внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків. Основні методи нейтралізації фінансових ризиків. Уникання ризику та заходи його реалізації. Основні умови використання заходів уникання ризику у системі внутрішніх механізмів нейтралізації ризиків. Лімітування концентрації ризику. Система фінансових нормативів, що забезпечують лімітування ризику. Диверсифікація фінансових ризиків та її основні напрями. Механізм трансферта фінансових ризиків. Механізм самострахування фінансових ризиків, його основні форми. Інші методи внутрішньої нейтралізації фінансових ризиків.

Тема 10. Аналіз фінансових звітів.

10.1. Інформаційна база аналізу фінансових звітів підприємства.

Склад фінансової звітності підприємства. Внутрішні та зовнішні джерела фінансової звітності. Інтернет-ресурси, на яких розміщено фінансову звітність суб'єктів господарювання. Методики аналізу фінансових звітів господарюючих суб'єктів: методика Міністерства фінансів, методика Фонду Державного майна України, методика Міністерства економіки, інші методичні підходи.

10.2. Напрями аналізу фінансових звітів підприємства.

Основні напрями аналізу фінансових звітів: ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, грошові потоки,

прибутковість, власний капітал. Абсолютні та відносні показники аналізу фінансових звітів за вказаними напрямками. Методи фінансового аналізу та їх використання для оцінки фінансового стану підприємства. Викривлення у фінансовій звітності та методи їх виявлення.

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування

11.1. Системи та методи фінансового планування на підприємстві.

Економічний зміст поняття "фінансове планування". Системи фінансового планування та форми реалізації його результатів на підприємстві. Система прогнозування фінансової діяльності. Фінансова ідеологія та фінансова стратегія підприємства. Основні етапи процесу розробки фінансової стратегії підприємства. Розробка фінансової політики підприємства за окремими аспектами його фінансової діяльності. Зв'язок між фінансовою стратегією та фінансовою політикою підприємства.

11.2. Система поточного планування фінансової діяльності.

Зміст та часовий горизонт поточного фінансового планування. Види поточних фінансових планів. Передумови розробки поточних фінансових планів підприємства. План доходів та витрат по операційній діяльності підприємства. План доходів та витрат по інвестиційній діяльності підприємства. План надходження та використання грошових коштів. Балансовий план.

11.3. Система оперативного планування фінансової діяльності.

Зміст та часові горизонти оперативного фінансового планування. Бюджет як головна форма оперативного фінансового плану. Класифікація бюджетів підприємства за основними ознаками: за сферами діяльності підприємства, за видами витрат, за широтою номенклатури витрат, за методами розробки. Оцінка прийнятності темпу зростання підприємства.

Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві

12.1. Сутність та класифікація фінансових криз підприємства.

Сутність та зміст поняття криза. Фактори, що спричиняють розвиток фінансових криз на підприємстві: зовнішні та внутрішні. Симптоми прояву фінансової кризи. Стадії розвитку фінансової кризи на підприємстві. Класифікаційні аспекти фінансових криз підприємства.

12.2. Зміст та завдання антикризового фінансового управління.

Зміст поняття "антикризове фінансове управління". Головна мета антикризового фінансового управління. Система завдань, спрямованих на досягнення головної мети антикризового фінансового управління підприємством. Основні принципи антикризового фінансового управління. Діагностика як елемент антикризового фінансового управління підприємством.

12.3. Основні етапи процесу антикризового фінансового управління підприємством.

Зміст етапів процесу антикризового фінансового управління підприємством. Моніторинг фінансового стану підприємства з метою виявлення ранніх ознак кризи. Розробка системи профілактичних заходів по запобіганню фінансової кризи при діагностуванні передкризового фінансового стану підприємства. Ідентифікація параметрів фінансової кризи. Дослідження факторів, що вплинули на розвиток фінансової кризи та генерують загрозу його подальшого розвитку. Оцінка потенційних фінансових можливостей підприємства з подолання фінансової кризи. Вибір напрямків механізмів фінансової стабілізації підприємства, адекватних масштабам його кризового стану. Розробка та реалізації програми виходу підприємства зі стану кризи, контроль її реалізації.

4. Плани лекцій

Модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту

Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту

1.1. Система фінансових відносин господарюючого суб'єкта.

1.2. Сутність, ціль, завдання та функції фінансового менеджменту.

1.3. Організаційно-економічні основи фінансового менеджменту.

1.4. Формування української моделі фінансового менеджменту.

Література: основна [1 – 3; 5; 7 – 9]; додаткова [15 – 17].

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

1.1. Система інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.

1.2. Інші види забезпечення фінансового менеджменту.

Література: основна [3; 5; 7; 9]; додаткова [16].

Тема 3. Управління грошовими потоками

3.1. Грошові потоки як об'єкт управління в системі фінансового менеджменту

3.2. Види грошових потоків та їх характеристика

3.3. Методичні підходи до прогнозування грошових потоків

Література: основна [5; 8; 10]; додаткова [15]; ресурси мережі Інтернет [29].

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

4.1. Концепція та інструментарій оцінки вартості грошей у часі.

4.2. Концепція і методичний інструментарій оцінки фактора інфляції.

Література: основна [2; 3; 5]; додаткова [18].

Модуль 2. Управління об'єктами фінансового менеджменту

Тема 5. Управління прибутком

5.1. Управління прибутковістю як складова системи управління власними фінансовими ресурсами.

5.2. Управління формуванням прибутку суб'єкта підприємництва.

5.3. Асортиментна та цінова політика підприємства.

5.4. Управління розподілом прибутку.

Література: основна [2; 3; 5; 7; 10]; додаткова [13; 15].

Тема 6. Управління активами

6.1. Сутність і класифікація активів.

6.2. Управління оборотними активами.

6.3. Управління необоротними активами.

Література: основна [2; 3; 5; 6]; додаткова [15; 18]; ресурси мережі Інтернет [29].

Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу

7.1. Сутність та завдання управління формуванням фінансової структури капіталу.

7.2. Оцінка вартості капіталу.

7.3. Оптимізація фінансової структури капіталу.

Література: основна [2; 3; 5; 6]; додаткова [15; 16; 20].

Модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві

Тема 8. Управління інвестиціями

8.1. Сутність та завдання управління інвестиціями.

8.2. Основні параметри та показники інвестиційних проектів.

Методи оцінки інвестиційних проектів.

8.3. Форми та особливості управління фінансовими інвестиціями.

Література: основна [3; 8; 11]; додаткова [14; 24].

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

9.1. Сутність та класифікаційні аспекти фінансових ризиків.

9.2. Політика управління фінансовими ризиками.

9.3. Механізми нейтралізації фінансових ризиків.

Література: основна [3; 4; 8]; додаткова [12; 17; 19].

Тема 10. Аналіз фінансових звітів

10.1. Інформаційна база аналізу фінансових звітів підприємства.

10.2. Напрямки аналізу фінансових звітів підприємства.

Література: основна [3; 8; 11]; додаткова [17; 21]; ресурси мережі Інтернет [25 – 28].

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування

11.1. Системи та методи фінансового планування на підприємстві.

11.2. Система поточного планування фінансової діяльності.

11.3. Система оперативного планування фінансової діяльності.

Література: основна [2 – 4; 8]; додаткова [14; 22].

Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві

12.1. Сутність та класифікація фінансових криз підприємства.

12.2. Зміст та завдання антикризового фінансового управління.

12.3. Основні етапи процесу антикризового фінансового управління підприємством.

Література: основна [3 – 5]; додаткова [12; 19].

5. Плани семінарських занять

Семінарське заняття – це різновид аудиторного навчального заняття, метою якого є закріплення студентами теоретичних знань, які отримані під час лекційних занять та під час їх самостійної роботи. Семінарські заняття проводяться з однією академічною групою. При цьому організується дискусія з використанням підготовлених студентами тез на попередньо визначені теми. Результатом семінарських занять має бути знаходження відповіді на поставлені питання та вирішення проблемних питань і ситуацій, які виникають під час обговорення.

Метою проведення семінарських занять є формування у студентів власної думки щодо поставлених питань, а також набуття ними навиків роботи з економічною та фінансовою літературою, статистичною інформацією, матеріалами мережі Інтернет.

Семінарські заняття стимулюють розвиток продуктивного мислення студентів у процесі обговорення проблеми, що розглядається; залучають їх у колективну пізнавальну діяльність, створюють безпосередній контакт викладача зі студентами, залучають студентів до дискусії. За результатами проведення семінарського заняття викладач оцінює підготовлені тези та виступи студентів, активність студентів у дискусії та їх уміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо.

Особливості дисципліни обумовлюють переважаючу кількість практичних занять при її вивченні. Тому семінарські заняття проводяться лише за окремими темами, зміст яких передбачає необхідність використання даного виду занять. Перелік запитань, що виносяться на семінарські заняття з дисципліни "Фінансовий менеджмент" наведено у табл. 6.

План проведення семінарських занять

Назва теми	Перелік питань для розгляду	Кількість годин	Література
Модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту			
Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту	Тема: Механізм фінансового менеджменту. 1. Сутність механізму фінансового менеджменту. 2. Функції фінансового менеджменту. 3. Система регулювання фінансової діяльності підприємства. 4. Система зовнішньої підтримки фінансового менеджменту. 5. Система фінансових важелів. 6. Система фінансових методів. 7. Система фінансових інструментів	2	основна [1 – 3; 5; 7 – 9]; додаткова [15 – 17]
Модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві			
Тема 8. Управління інвестиціями	Тема: Зміст та особливості інвестиційної політики господарюючих суб'єктів 1. Сутність та форми реального інвестування. 2. Фактори, що впливають на процес прийняття інвестиційних рішень. 3. Методи порівняння та вибору інвестиційних проектів. 4. Лізинг як джерело фінансування	2	основна [3; 8; 11]; додаткова [14; 24]
Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві	Тема: Напрями та методи виведення підприємства зі стану фінансової кризи. 1. Формування стратегічних цілей фінансового оздоровлення підприємства. 2. Механізми усунення неплатоспроможності підприємства. 3. Механізми відновлення фінансової стійкості підприємства. 4. Механізми забезпечення фінансової рівноваги в процесі розвитку підприємства	2	основна [3 – 5]; додаткова [12; 19]

6. Плани практичних занять

Практичне заняття з навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" – це різновид аудиторного навчального заняття, метою якого є формування практичних вмінь та навичок студентів, спрямованих на виконання аналітичних розрахунків та формування відповідних висновків за визначеним напрямом фінансового менеджменту.

Практичні заняття ґрунтуються на попередньо підготовленому методичному матеріалі, зокрема, сформованих практичних завданнях приблизно однакового ступеню складності, виконання яких студентами відбувається шляхом індивідуальної роботи.

Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття враховуються при виставленні поточної модульної оцінки.

Вивчення дисципліни "Фінансовий менеджмент" передбачає проведення практичних занять за всіма темами, що входять до складу дисципліни. Тематика практичних занять наведена у табл. 7.

Таблиця 7

Перелік тем практичних занять

Тема	Тематика та зміст практичних занять	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту			
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	Формування фінансової звітності для прийняття рішень у системі управління фінансами	4	основна [3; 5; 7; 9]; додаткова [16]
Тема 3. Управління грошовими потоками	Визначення грошових потоків ретроспективним методом та методом прямих розрахунків	4	основна [5; 8; 10]; додаткова [15; 18]; ресурси мережі Інтернет [29]
	Прогнозування показників фінансової звітності: потоків грошових коштів, фінансового балансу	4	
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	Використання теорії вартості грошей у часі в фінансових розрахунках	2	основна [2; 3; 5]; додаткова [18]

1	2	3	4
Модуль 2. Управління об'єктами фінансового менеджменту			
Тема 5. Управління прибутком	Визначення межі беззбитковості за окремими товарами та по підприємству в цілому	2	основна [2; 3; 5; 7; 10]; додаткова [13; 15]
	Вирішення ситуаційного завдання – формування асортиментної та цінової політики підприємства	2	
Тема 6. Управління активами	Визначення та аналіз моделей управління оборотним капіталом підприємства	4	основна [2; 3; 5; 6]; додаткова [15; 18]; ресурси мережі Інтернет [29]
	Методичні підходи до управління дебіторською заборгованістю	2	
	Методичні підходи до управління запасами	2	
Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу	Визначення вартості капіталу	4	основна [2; 3; 5; 6], додаткова [15; 16; 20; 21]
Модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві			
Тема 8. Управління інвестиціями	Розрахунок показників оцінки інвестиційного проекту: розрахунок чистої теперішньої вартості проекту; розрахунок періоду окупності; розрахунок внутрішньої норми дохідності; розрахунок грошових потоків за проектом	2	основна [3; 8; 11]; додаткова [14; 24]
	Аналіз ефективності прийняття рішень за фінансовими інвестиціями: розрахунок вартості облігацій; розрахунок дохідності облігацій; порівняння показників дохідності облігацій; розрахунок вартості акцій	2	основна [3; 8; 11]; додаткова [14; 24]

1	2	3	4
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	Оцінка фінансових ризиків на базі бухгалтерської звітності: оцінка ризику втрати платоспроможності; оцінка ризику втрати фінансової стійкості та незалежності; комплексна (бальна) оцінка фінансового стану підприємства	4	основна [3; 4; 8]; додаткова [12; 17; 19]
	Управління ризиками при прийнятті фінансових рішень: визначення ризиків, що виникають у процесі фінансової діяльності підприємства; оцінка вірогідності настання ризику та впливу ризику на діяльність підприємства	2	
Тема 10. Аналіз фінансових звітів	Аналіз ефективності використання ресурсів підприємства за даними його фінансової звітності: розрахунок показників ділової активності підприємства; розрахунок показників рентабельності підприємства; формування аналітичних висновків щодо рівня ефективності використання економічних та фінансових ресурсів підприємства	2	основна [3; 8; 11]; додаткова [17; 21]; ресурси мережі Інтернет [25 – 28]
Тема 11. Внутрішньо-фірмове фінансове прогнозування та планування	Формування фінансового плану підприємства: розробка прогнозного звіту про фінансові результати; формування прогнозного обсягу активів; визначення необхідного обсягу додаткових фінансових ресурсів та джерел їх залучення; розробка прогнозного балансу	4	основна [2 – 4; 8]; додаткова [14; 22]

7. Курсова робота

Виконання курсової роботи з курсу "Фінансовий менеджмент" є важливою складовою частиною навчального процесу.

Виконання курсової роботи з навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з дисципліни та застосування їх у конкретних ситуаціях; розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами та звітністю підприємства.

Мета виконання курсової роботи — закріплення і поглиблення теоретичних знань, здобутих при вивченні курсу, освоєння методів виконання широкого кола фінансових розрахунків і аналітичного обґрунтування одержаних результатів, формування вміння застосовувати їх у практичному вирішенні питань фінансово-економічного обґрунтування підприємницьких проектів підприємства.

Курсову роботу виконує самостійно кожний студент на основі даних основних форм звітності підприємства. У процесі написання курсової роботи студент має розробити бізнес-план у частині фінансово-економічного обґрунтування підприємницького проекту як активного робочого інструменту управління, відправну точку планової та виконавчої діяльності суб'єкта підприємництва, в якому визначено оптимальні за часом та найменш ризиковані способи реалізації підприємницького проекту. При цьому доцільним є також узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду здійснення бізнес-планування підприємницької діяльності в частині застосування механізму фінансового менеджменту.

Виконання курсової роботи має сприяти глибшому засвоєнню студентами дисципліни "Фінансовий менеджмент", спонукає ґрунтовно вивчати законодавчі акти з питань фінансових відносин, спеціальні наукові видання. У процесі виконання курсової роботи студент повинен самостійно знайти й вивчити літературу з теоретичних питань фінансового менеджменту, з питань технології виробництва суб'єкта підприємництва, здійснити управлінський аналіз, операційний аналіз, прогнозування грошових потоків, фінансовий аналіз статистичних даних підприємства, показати вміння розробляти та обґрунтовувати підприємницькі

проекти, застосовувати теоретичні положення у вирішенні конкретних підприємницьких завдань.

До складу курсової роботи входять:

1. Титульний аркуш.
2. Завдання на виконання курсової роботи.
3. Зміст курсової роботи.
4. Вступ.
5. Основна частина курсової роботи.
6. Заключна частина.
7. Список літератури.
8. Додатки.

У вступі дається обґрунтування актуальності теми й визначення кола завдань курсової роботи.

Матеріал кожного розділу курсової роботи має розміщуватися в такій послідовності:

виклад основних теоретично-розрахункових і методологічних положень, що розглядаються;

економічні розрахунки і аналіз обраного об'єкта дослідження;

обґрунтування і узагальнення отриманих результатів і заходів щодо поліпшення економічного становища і шляхів вирішення питань, які досліджуються, подаються відповідні висновки.

Склад основної частини курсової роботи включає розділ щодо бюджетів витрат і визначення ціни на реалізацію продукції (послуг) за пропонованим підприємницьким проектом, розділ щодо фінансового розділу бізнес-плану за підприємницьким проектом, та розділ щодо аналізу фінансового стану підприємства в результаті здійснення підприємницького проекту

У заключній частині подаються основні результати впровадження підприємницького проекту, який розглядався у роботі.

У списку літератури при складанні бібліографії передусім треба звернути увагу на рік видання літературного джерела. Бажано користуватися переважно новими виданнями. Обов'язково слід вивчити й використати у процесі написання курсової роботи нормативні акти (закони, укази, декрети, постанови тощо).

8. Самостійна робота студентів

Самостійна робота є необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу будь-якої дисципліни.

До основних видів самостійної роботи студентів належить:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з вивчення рекомендованої викладачем літератури та додаткових літературних джерел.
3. Самостійне вивчення окремих питань на основі навчальної та додаткової літератури.
4. Вивчення основних термінів та понять з дисципліни.
5. Робота з законодавчими, нормативними та інструктивними матеріалами.
6. Підготовка до практичних та семінарських занять.
7. Підготовка до проміжного та підсумкового контролю.
8. Контрольна перевірка кожним слухачем особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю.
9. Робота з матеріалами мережі Internet.

Для опанування матеріалу дисципліни "Фінансовий аналіз" окрім лекційних, практичних (семінарських) занять, тобто аудиторної роботи, значну увагу необхідно приділяти саме самостійній роботі. Це пов'язано з різноманітністю підходів, що використовуються в сучасній вітчизняній та закордонній практиці для проведення фінансового аналізу діяльності підприємств та необхідністю ознайомлення з даними підходами студентів.

Крім того, за всіма темами, які визначені навчальним планом, передбачені лекції. Однак окремі питання, які входять до змісту дисципліни, досить стисло і оглядово розглядаються на лекціях, семінарських і практичних заняттях або не розглядаються взагалі, а тому потребують більш детального і глибокого вивчення. Індивідуальний план самостійної роботи студента представлено у табл. 8.

Індивідуальний план самостійної роботи студента

Тема	Види та форми СРС	Кількість годин	Планові терміни виконання, тиждень семестру	Форми контролю та звітності
1	2	3	4	5
Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту	<p>1. Підготовка до поточних аудиторних занять</p> <ul style="list-style-type: none"> • Вивчення літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 1. • Підготовка до кейса "Цілі та завдання фінансового менеджменту". • Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою 	10	1	<p>Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять <p>Есе "Співвідношення понять управління фінансами та фінансовий менеджмент"</p>
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	<ul style="list-style-type: none"> • Вивчення літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 2. • Підготовка до практичного заняття за темою "Формування фінансової звітності для прийняття рішень у системі управління фінансами". • Пошук і огляд літературних джерел за заданою проблематикою 	10	2 – 3	<p>Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. <p>Есе "Система забезпечення фінансового менеджменту за темою НДРС"</p>
Тема 3. Управління грошовими потоками	<ul style="list-style-type: none"> • Вивчення літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 3. • Підготовка до практичного заняття "Визначення грошових потоків ретроспективним методом та методом прямих розрахунків"; 	22	4 – 6	<p>Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. • Перевірка правильності виконання ДЗ

1	2	3	4	5
	"Прогнозування показників фінансової звітності: потоків грошових коштів, фінансового балансу". • Виконання домашнього завдання (ДЗ)			
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	• Вивчення літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 4. • Підготовка до практичного заняття "Використання теорії вартості грошей у часі в фінансових розрахунках". • Виконання домашнього завдання (ДЗ)	10	7 – 8	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). • Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. • Перевірка правильності виконання ДЗ
Тема 5. Управління прибутком	• Вивчення літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 5. • Підготовка до практичного заняття "Визначення межі беззбитковості за окремими товарами та по підприємству в цілому". Підготовка до вирішення ситуаційного завдання – "Формування асортиментної та цінової політики підприємства". • Виконання домашніх завдань (ДЗ)	16	9 – 10	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). • Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. • Перевірка правильності виконання ДЗ.
Тема 6. Управління активами	• Вивчення літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 6. • Підготовка до практичного заняття "Визначення та аналіз моделей управління оборотним капіталом підприємства". "Методичні підходи до управління дебіторською заборгованістю"	20	11 – 13	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). • Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. • Перевірка правильності виконання ДЗ.

1	2	3	4	5
	"Методичні підходи до управління запасами". • Виконання домашніх завдань (ДЗ)			
Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу	• Вивчення літератури, текстів лекцій, матеріалів ПНС за темою 7. • Підготовка до практичного заняття "Визначення вартості капіталу". • Виконання домашнього завдання (ДЗ)	16	14 – 16	Активна участь в аудиторних заняттях (кількість правильних відповідей). • Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять. • Перевірка правильності виконання ДЗ
Тема 8. Управління інвестиціями	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	• Вивчення основної та додаткової літератури	2	1 – 2	Активна участь у практичних заняттях
	• Підготовка до практичних занять	2	1 – 2	
	2. Пошуково-аналітична робота			
• Огляд законодавчої бази щодо інвестиційної політики в Україні	2	3 – 4	Розгляд та обговорення підготовлених матеріалів	
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	• Вивчення основної та додаткової літератури	2	5 – 6	Активна участь у практичних заняттях
	• Підготовка до практичних занять	2	5 – 6	
	2. Пошуково-аналітична робота			
• Написання есе	2	6	Подання та виступ під час аудиторних занять	
Тема 10. Аналіз фінансових звітів	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	• Вивчення основної та додаткової літератури	2	7	Активна участь у практичних заняттях
	• Підготовка до практичних занять	2	7	
Тема 11. Внутрішньо-фірмове фінансове прогнозування та планування	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	• Вивчення основної та додаткової літератури	2	8	Активна участь у практичних заняттях
	• Підготовка до практичних занять	2	8	

1	2	3	4	5
	2. Пошуково-аналітична робота			
	• Огляд складу фінансових звітів в Україні і за кордоном	2	9	Розгляд та обговорення підготовлених матеріалів
Тема 12. Ан-тикризове фінансове управління на підприємстві.	1. Підготовка до поточних аудиторних занять			
	• Вивчення основної та додаткової літератури	2	10	Активна участь у практичних заняттях
	• Підготовка до практичних занять	2	10	
	2. Пошуково-аналітична робота			
	• Огляд зарубіжного досвіду антикризового фінансового управління підприємством	3	11	Розгляд та обговорення підготовлених матеріалів
Всього:		133		

9. Контрольні запитання для самодіагностики

Модуль 1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту

Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту

1. Визначте сутність фінансового менеджменту, його ціль та завдання.

2. Розкрийте сутність механізму фінансового менеджменту.

3. Розкрийте етапи формування та розвитку фінансового менеджменту.

4. Визначте особливості української моделі фінансового менеджменту.

Література: основна [1 – 3; 5; 7 – 9]; додаткова [15 – 17].

Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту

1. Розкрийте сутність вимог до інформаційного забезпечення фінансового менеджменту.

2. Структура інформаційної бази фінансового менеджменту.

3. Інформаційна база, що формується на підґрунті зовнішніх джерел.

4. Вимоги до фінансової звітності та її склад.
5. Управлінський облік і його використання для управління фінансами.

Література: основна [3; 5; 7; 9]; додаткова [16].

Тема 3. Управління грошовими потоками

1. Зміна вартості грошей у часі; засоби врахування дії часу при визначенні вигідності фінансових операцій.
2. Методи розрахунку майбутньої і теперішньої вартості грошей.
3. Основні схеми нарахування простих і складних відсотків.
4. Фінансові ренти (ануїтети); визначення майбутньої і теперішньої вартості ануїтету.
5. Чинники впливу на вибір ставки дисконтування.

Література: основна [5; 8; 10]; додаткова [15]; ресурси мережі Інтернет [29].

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках

1. Визначте поняття "грошові кошти", "еквіваленти грошових коштів", "грошові потоки".
2. Наведіть класифікацію грошових потоків.
3. Склад вхідних грошових потоків підприємства і завдання управління ними.
4. Склад вихідних грошових потоків підприємства і завдання управління ними.
5. Аналіз грошових потоків і забезпечення перевищення надходження коштів над витратами.
6. Методичні підходи до прогнозування грошових потоків.

Література: основна [2; 3; 5]; додаткова [18].

Модуль 2. Управління об'єктами фінансового менеджменту

Тема 5. Управління прибутком

1. Визначення "порогу рентабельності" (точки беззбитковості) і "запасу" фінансової міцності.
2. Зміст операційного аналізу (аналіз "витрати – обсяг реалізації – прибуток").

3. Використання поділу витрат на змінні та умовно-постійні в управлінні фінансами.
 4. Операційний важіль. Визначення сили впливу операційного важеля.
 5. Формування ціни продукції на основі повної та часткової собівартості.
 6. Основні методи визначення базової ціни продукції.
 7. Види прибутку підприємства. Управління формуванням і розподілом прибутку.
 8. Вплив оподаткування на формування і розподіл прибутку.
 9. Розподіл чистого прибутку на нагромадження і споживання.
 10. Сутність основних теорій дивідендної політики.
 11. Методи нарахування і виплати дивідендів.
- Література:** основна [2; 3; 5; 7; 10]; додаткова [13; 15].

Тема 6. Управління активами

1. Структура і джерела формування оборотного капіталу підприємства.
2. Чинники впливу на розмір власних оборотних засобів підприємства.
3. Методи розрахунку постійної потреби підприємства в оборотних засобах.
4. Операційний і фінансовий цикли: розрахунок і застосування в управлінні оборотним капіталом.
5. Вибір політики фінансування оборотних засобів.
6. Управління грошовими коштами (залишками на поточних рахунках).
7. Засоби управління товарно-матеріальними запасами.
8. Контроль за ефективним використанням оборотних засобів.
9. Шляхи прискорення обертання оборотних засобів.
10. Управління ліквідністю підприємства.
11. Заходи підвищення ефективності використання оборотного капіталу підприємства.
12. Використання плану грошових надходжень і витрат (платіжного календаря) для управління поточною платоспроможністю (ліквідністю) підприємства.
13. Особливості управління оборотним капіталом на підприємствах із сезонним характером виробництва.

14. Прийоми управління дебіторською заборгованістю.

Література: основна [2; 3; 5; 6]; додаткова [15; 18]; ресурси мережі Інтернет [29].

Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу

1. Вартість (ціна) капіталу, який залучається підприємством з різних джерел.

2. Визначення середньозваженої ціни капіталу і її застосування у фінансовому менеджменті.

3. Визначення граничної ціни капіталу.

4. Складові власного капіталу і зобов'язань підприємства.

5. Визначення ціни власного капіталу підприємства.

6. Визначення ціни позичкового капіталу.

7. Вибір структури капіталу підприємства; оптимізація структури капіталу.

8. Шляхи зниження ціни капіталу підприємства.

9. Ефект фінансового левериджу (важеля).

10. Шляхи підвищення рентабельності власного капіталу підприємства.

11. Вплив ціни і структури капіталу на вартість підприємства.

Література: основна [2; 3; 5; 6]; додаткова [15; 16; 20; 21].

Модуль 3. Управління фінансовими ризиками на підприємстві

Тема 8. Управління інвестиціями

1. Визначте зміст та основні завдання управління інвестиційною діяльністю підприємства.

2. Розкрийте сутність принципів та етапів формування інвестиційної політики підприємства.

3. Основні показники оцінки ефективності інвестиційних проектів.

4. Визначте та охарактеризуйте основні завдання розробки інвестиційного проекту.

5. Виділіть класифікаційні ознаки проектів.

6. Визначте, за якими параметрами проводиться порівняльний аналіз проектів та критерії вибору інвестиційного проекту.

7. Охарактеризуйте форми фінансового інвестування.

8. Виділіть етапи процесу управління фінансовими інвестиціями.
9. Охарактеризуйте моделі оцінки вартості боргових та часткових цінних паперів.
10. Основні підходи до формування портфеля фінансових інвестицій.

Література: основна [3 – 5; 8; 11]; додаткова [14; 17]; ресурси мережі Інтернет [24].

Тема 9. Управління фінансовими ризиками

1. Розкрийте зміст поняття "фінансовий ризик" та виділіть його місце у структурі видів підприємницького ризику.
2. Розкрийте зміст основних характеристик фінансового ризику.
3. Які види фінансових ризиків ви знаєте?
4. Виділіть фактори виникнення фінансових ризиків на підприємстві.
5. Охарактеризуйте зміст та етапи політики управління фінансовими ризиками.
6. Як відбувається встановлення гранично допустимого рівня фінансових ризиків з окремих фінансових операцій та видів фінансової діяльності підприємства?
7. Виділіть напрями нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків.
8. Перерахуйте основні методи нейтралізації фінансових ризиків.
9. Уникання ризику та заходи його реалізації.
10. Лімітування концентрації ризику.
11. Диверсифікація фінансових ризиків та її основні напрямки.

Література: основна [3; 4; 8]; додаткова [12; 17; 19].

Тема 10. Аналіз фінансових звітів

1. Визначте склад фінансової звітності підприємства.
2. Які джерела фінансової звітності ви знаєте?
3. Коротко охарактеризуйте існуючі методики аналізу фінансових звітів господарюючих суб'єктів.
4. Розкрийте основні напрями аналізу фінансових звітів.
5. Абсолютні та відносні показники аналізу фінансових звітів.
6. Методи фінансового аналізу та їх використання для оцінки фінансового стану підприємства.

7. Як можна виявити викривлення у фінансовій звітності підприємства.

Література: основна [3; 8; 11]; додаткова [17; 21]; ресурси мережі Інтернет [25 – 28].

Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування

1. Розкрийте економічний зміст поняття "фінансове планування".
2. Охарактеризуйте системи фінансового планування та форми реалізації його результатів на підприємстві.
3. Що таке "фінансова стратегія підприємства"? Охарактеризуйте основні етапи процесу її розробки.
4. Покажіть зв'язок між фінансовою стратегією та фінансовою політикою підприємства.
5. Розкрийте зміст та часовий горизонт поточного фінансового планування.
6. Охарактеризуйте види поточних фінансових планів.
7. Визначте зміст та часові горизонти оперативного фінансового планування.
8. Охарактеризуйте бюджет як головну форму оперативного фінансового плану.
9. Які класифікаційні ознаки бюджетів підприємства ви знаєте?
10. Як провести оцінку прийнятного темпу зростання підприємства?

Література: основна [2 – 4; 8]; додаткова [14; 22].

Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві

1. Розкрийте сутність поняття криза.
2. Які фактори спричиняють розвиток фінансових криз на підприємстві?
3. Виділіть симптоми прояву фінансової кризи.
4. Стадії розвитку фінансової кризи на підприємстві.
5. Класифікаційні аспекти фінансових криз підприємства.
6. Розкрийте зміст та головну мету антикризового фінансового управління підприємством.
7. У чому полягає діагностика кризового стану підприємства?

8. Охарактеризуйте зміст етапів процесу антикризового фінансового управління підприємством.

9. Як проводиться вибір напрямків механізмів фінансової стабілізації підприємства, адекватних масштабам його кризового стану?

Література: основна [3 – 5]; додаткова [12; 19]; ресурси мережі Інтернет [24; 26].

10. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за відповідним графіком у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань і курсових робіт; перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота з теоретичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

1) індивідуальних консультацій (запитання-відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни);

2) групових консультацій (розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методів та методик).

Індивідуально-консультативна робота з практичної частини дисципліни проводиться у вигляді:

1) індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань, стосовно яких виникли запитання);

2) групових консультацій (розгляд практичних ситуацій, які потребують колективного обговорення).

Індивідуально-консультативна робота з метою комплексного оцінювання засвоєння студентом програмного матеріалу проводиться у вигляді індивідуального захисту самостійних завдань та курсової роботи.

11. Методики активізації процесу навчання

Одна з вимог до сучасної вищої школи – студенти повинні опанувати не тільки програму комплексу навчальних дисциплін, але і модель дії спеціаліста в тій чи іншій сфері професійної діяльності (ситуації).

Для відпрацювання такої узагальненої моделі дії спеціаліста, а також найбільш типових ситуацій майбутньої професійної діяльності, використовуються різні форми активного навчання. До них належать комплексні контрольні завдання, ситуаційні задачі, аналіз конкретних виробничих ситуацій, ділові ігри, різноманітні форми науково-дослідної та індивідуальної роботи студентів.

Хоча перелічені методи відрізняються як формою проведення занять, так і завданнями, які необхідно вирішувати в навчальному процесі, вони мають спільні цілі:

- активізувати сприйняття матеріалу в навчальному процесі;
- відтворити реальні професійні ситуації та фрагменти майбутньої професійної діяльності;
- прищепити навички творчого аналізу фактичного матеріалу;
- виховати системне мислення, що включає комплексне розуміння ситуації, що склалася;
- прищепити навички самостійного (або колективного) опрацювання рішень з проблемних питань;
- оволодіти методами моделювання ситуацій, наслідків прийняття рішень, здійснення дій.

Крім того, окремі методи активного навчання (комплексні контрольні завдання, ситуаційні задачі, ділові ігри та ін.) можуть виконувати не тільки навчальну функцію, але і контрольню-перевіркову. Вони можуть використовуватись для поточної атестації студентів (оцінки ступеня засвоєння окремих блоків тем); для підсумкового стану вивчення курсу (при проведенні заліків, іспитів) та для перевірки підготовленості студентів до вирішення професійних завдань і виконання функцій, передбачених кваліфікаційними вимогами (комплексні контрольні кваліфікаційні завдання).

Вибір конкретних форм і методів активного навчання здійснюється, виходячи із структури і змісту навчальної дисципліни, конкретних цілей та завдань навчання. Як правило, використання активних методів навчання здійснюється після опрацювання типових методик і застосування традиційних форм навчання – розв'язання типових задач, проведення традиційних семінарських і практичних занять.

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено у табл. 9.

**Освітні технології активізації процесу навчання
за темами навчальної дисципліни**

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
Тема 1. Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту	Кейс "Теоретичні та організаційно-економічні основи фінансового менеджменту"
Тема 2. Система забезпечення фінансового менеджменту	Міні-лекція "Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту"
Тема 3. Управління грошовими потоками	Проблемна лекція "Види грошових потоків та їх характеристика" Модерація щодо методичних підходів до прогнозування грошових потоків
Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та її використання у фінансових розрахунках	Міні-лекція "Використання у фінансових розрахунках теорії вартості грошей у часі" Рольові ігри з вибору варіанту вкладання грошей
Тема 5. Управління прибутком	Проблемна лекція з питання вибору політики управління власними фінансовими ресурсами Мозкові атаки щодо обґрунтування та вибору виробничої програми підприємства
Тема 6. Управління активами	Підготовка презентації та доповіді за результатами побудови моделі управління оборотним капіталом підприємства
Тема 7. Вартість та оптимізація структури капіталу	Ділова гра "Оптимізація структури капіталу"
Тема 8. Управління інвестиціями	Ділова гра "Вибір інвестиційного проекту"
Тема 9. Управління фінансовими ризиками	Проблемна лекція "Ризик та дохідність: теорія портфеля та оцінка цінних паперів"
Тема 10. Аналіз фінансових звітів	Проблемна лекція "Викривлення у фінансовій звітності: підходи до виявлення"
Тема 11. Внутрішньофірмове фінансове прогнозування та планування	Ділова гра "Складання бюджету підприємства"
Тема 12. Антикризове фінансове управління на підприємстві	Проблемна лекція "Антикризове та санаційне управління: особливості та відмінності"

12. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Поточне оцінювання здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- 1) активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни; відвідування занять;
- 2) виконання завдань самостійної роботи;
- 3) виконання завдань поточного контролю;
- 4) виконання завдань модульного контрольного завдання.

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності на практичних заняттях

Оцінювання проводиться за 12-ти бальною шкалою за такими критеріями:

розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; знайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;

уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді задач фінансового менеджменту при виконанні самостійних завдань, та завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінка "відмінно" (10 – 12 балів) ставиться за умови відповідності індивідуального завдання студента, або його усної відповіді усім п'ятьом зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує оцінку на відповідну кількість балів.

При оцінюванні індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка на розсуд викладача, буде знижена.

Оцінювання знань студента під час виконання завдань для самостійної роботи проводиться за 12-ти бальною шкалою.

Есе є додатковою частиною самостійної роботи студента над навчальною дисципліною "Фінансовий менеджмент". Мета есе – поглиблення теоретичних знань, набутих студентами в процесі вивчення дисципліни.

Написання есе має сприяти глибшому засвоєнню студентами дисципліни "Фінансовий менеджмент", спонукає ґрунтовно вивчати нормативно-законодавчу базу, статистичні матеріали, спеціальні наукові видання вітчизняних і закордонних авторів, у яких розглядаються питання управління фінансовою діяльністю суб'єктів підприємництва.

Першим етапом написання есе є вибір теми. Студенти обирають тему есе за власним розсудом, але відповідно до тематики есе, визначеної кафедрою фінансів. За погодженням з викладачем студент може підготувати есе на іншу тему від запропонованих.

Після вибору теми студент повинен розробити й викласти в письмовій формі його план. План теми слід розробляти після ознайомлення з літературними джерелами, які висвітлюють ті чи інші питання і проблеми з теми дослідження.

План має включати лише ті питання, які безпосередньо стосуються теми і дають змогу повно і глибоко розкрити її.

Писати есе слід на білих аркушах стандартного формату А4, які треба зшити будь-яким способом.

Титульний аркуш есе повинен мати такий зміст: назва університету; назва кафедри; назва навчальної дисципліни; тема есе; прізвище, ініціали студента, навчальна дисципліна, номер академічної групи; дата подання есе викладачеві на перевірку (день, місяць, рік).

Складні таблиці, які не вміщуються в тексті, а також інші допоміжні матеріали включаються в додатки до роботи. При цьому в тексті на них робляться відповідні посилання.

Усі аркуші слід пронумерувати – порядковий номер ставиться в правому верхньому куточку сторінки, при цьому нумерація починає ставиться на першому аркуші після вступу.

У кінці есе дається повний список використаних джерел. Його необхідно скласти у певному порядку: спочатку наводяться законодавчі та нормативні акти, загальна та спеціальна література за алфавітом.

Есе має бути виконано і подано на кафедру не пізніше зазначеної в навчальному плані дати.

Есе оцінюється за критеріями:

самостійності виконання;

логічності та деталізації плану;

повноти й глибини розкриття теми;

наявності ілюстрації (таблиці, рисунки, схеми тощо);

кількості використаних джерел (не менше десяти);

використання цифрової інформації та відображення науково-практичного результату;

наявність конкретних пропозицій і прогнозів з обов'язковим посиланням на використані літературні джерела;

якості оформлення.

Підготовка якісного есе може бути додатковою умовою отримання студентом позитивної підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Проміжний модульний контроль

Проміжний модульний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного модуля, практичних робіт та вміння застосовувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді поточного модульного контролю.

Завдання ПМК містить завдання різного рівня складності: стереотипні, діагностичні, евристичні. Для оцінювання рівня відповідей студентів на завдання ПМК 1 використовуються такі критерії оцінювання (таблиця).

Таблиця

Критерії оцінювання завдань

Бал	Критерії оцінювання
1	2
Стереотипне завдання (завдання 1)	
0,5	Наведені початкові відповіді з поясненнями, відсутня правильна чітка відповідь на ключове питання завдання
1,0	надані повні пояснення та зроблені висновки. Підхід до вирішення завдання свідчить про повне володіння студентом матеріалом
Стереотипне завдання (завдання 2)	
0,5	Наведені початкові відповіді з поясненнями, відсутня правильна чітка відповідь на ключове питання завдання

1	2
1,0	Наведені початкові формули з поясненнями, розпочаті розрахунки за наведеними формулами або у розрахунках є математичні помилки
1,5	Виконано правильно всі розрахунки за правильним алгоритмом, надані повні пояснення та зроблені висновки. Підхід до вирішення завдання свідчить про повне володіння студентом матеріалом
Стереотипне завдання (завдання 3)	
0,5	Наведені початкові відповіді з поясненнями, відсутня правильна чітка відповідь на ключове питання завдання
1,0	Наведені початкові формули з поясненнями, розпочаті розрахунки за наведеними формулами або у розрахунках є математичні помилки
1,5	Виконано правильно всі розрахунки за правильним алгоритмом, надані повні пояснення та зроблені висновки. Підхід до вирішення завдання свідчить про повне володіння студентом матеріалом
Діагностичне завдання (завдання 4)	
0,5	Розпочато складання базового балансу або складено базовий баланс з помилками
1	Складено базовий баланс без помилок. Розпочато складання звіту про фінансові результати або звіт складено з помилками
1,5	Розпочато складання звіту про рух грошових коштів або складено звіт з помилками
2	Складено звіт про рух грошових коштів без помилок
2,5	Складено прогнозний баланс з помилками
3,0	Виконано правильно всі дії з складання фінансової звітності підприємства на початок та кінець першого року за правильним алгоритмом
3,5	Виконано правильно всі дії з складання фінансової звітності підприємства на початок та кінець першого року за правильним алгоритмом, надав повні пояснення до проведених розрахунків та зробив висновки
Евристичне завдання (завдання 5)	
0,5	Наведені найпростіші початкові формули
1,0	Наведені найпростіші початкові формули. Визначено виручку від реалізації продукції. Правильно розподілено постійні витрати
1,5	Наведені найпростіші початкові формули. Правильно розподілено постійні витрати. Правильно розраховано валову маржу 1 за виробничою програмою, або за запланованими заходами
2,0	Наведені найпростіші початкові формули. Правильно розподілено постійні витрати. Правильно розраховано валову маржу 1, валову маржу 2 за виробничою програмою, або за запланованими заходами
2,5	Наведені найпростіші початкові формули. Правильно розподілено постійні витрати. Правильно розраховано валову маржу 1, валову маржу 2, точку беззбитковості за виробничою програмою, або за запланованими заходами

1	2
3,0	Наведені найпростіші початкові формули. Правильно розподілено постійні витрати. Правильно розраховано валову маржу 1, валову маржу 2, точку беззбитковості, запас фінансової міцності за виробничою програмою, або за запланованими заходами
3,5	Наведені найпростіші початкові формули. Правильно розподілено постійні витрати. Правильно розраховано валову маржу 1, валову маржу 2, точку беззбитковості, запас фінансової міцності за виробничою програмою, або за запланованими заходами. Надано повні пояснення до проведених розрахунків
4,0	Виконав правильно всі дії за правильним алгоритмом, надав повні пояснення до проведених розрахунків та зробив обґрунтовані висновки
4,5	Виконав правильно всі дії за правильним алгоритмом, надав повні пояснення до проведених розрахунків та зробив аргументовані та обґрунтовані висновки. Обґрунтовано позицію автора щодо розглянутої проблеми, наведено основні напрями її вирішення. Запропонував та обґрунтував варіант виробничої програми або заходів з підвищення фінансової міцності

Метою вирішення тестових завдань з навчальної дисципліни "Фінансовий менеджмент" є засвоєння студентами теоретичних знань з фінансового менеджменту, придбання практичних вмінь та навичок.

Відповідно до Галузевого стандарту освіти тестові завдання спрямовані на забезпечення виконання студентами виробничих функцій (аналітичних, виконавських, організаційних), задач діяльності (професійних, соціально-виробничих і соціально-побутових) та класів задач діяльності (стереотипних, діагностичних і евристичних), згідно яких має здійснюватися підготовка фахівця спеціальності "Фінанси і кредит" рівня магістр.

Критерії оцінювання курсової роботи.

Курсова робота оцінюється за такими критеріями:

самостійність виконання;

логічність та послідовність викладення матеріалу;

повнота розкриття теми (проблемної ситуації чи науково-практичного завдання);

обґрунтованість висновків;

використання статистичної інформації та додаткових літературних джерел;

наявність конкретних пропозицій,

якість оформлення.

Проведення поточно-модульного контролю.

Поточно-модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: практичний модульний контроль і лекційний (теоретичний) модульний контроль. Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результатами оцінювання знань студента під час практичних занять, виконання курсової роботи та ПМК згідно з графіком навчального процесу.

Лекційний модульний контроль здійснюється у письмовій формі за відповідними білетами.

Для підведення підсумків роботи студентів із змістовного модуля виставляється підсумкова оцінка з поточно-модульного контролю, яка враховує оцінки за практичний модульний контроль і лекційний модульний контроль.

Таким чином після вивчення тем 1 – 4 (модуль 1) студенти денної форми виконують завдання до модуля 1. Відповідно, після вивчення тем 5 – 7 (модуль 2) – завдання до модуля 2, тем 8 – 12 (модуль 3) – завдання до модуля 3.

Зразок модульної контрольної роботи 1 з курсу "Фінансовий менеджмент" Варіант 1

1. Визначте об'єкти фінансового менеджменту.

2. Інвестору пропонують розмістити депозитний вклад на один рік. Один банк пропонує інвестору виплачувати дохід за складними процентами в розмірі 18 % в квартал, другий – у розмірі 20 % два рази на рік. Знайдіть найбільш вигідний варіант для розміщення $100 \times k$ тис. грн. (Для вирішення завдань 2 – 3 коефіцієнт k визначається за відповідним номером за списком журналу. Тобто, $k = 1 - 25$. Наприклад, якщо ваш номер за списком дев'ятий, то $k = 9$, якщо 15, то $k = 15$).

3. Розрахувати майбутню вартість ануїтету на умовах пренумерандо при наступних даних:

період платежів за ануїтетом передбачається в кількості 5 років;

інтервал платежів за ануїтетом складає 1 рік (платежі вносяться на початку року);

сума окремого платежу складає $1\,000 + 10 \times k$;

відсоткова ставка, що використовується для нарощування вартості дорівнюється 10 % на рік.

4. Для створення фірми власники вкладають у статутний фонд капітал у розмірі 300 000 грн. Фірма планує виготовляти і продавати за рік 10 000 пар взуття за ціною 90 грн за пару. Заробітна плата управлінського персоналу буде складати 80 000 грн за рік, а робітників – 200 500 грн за рік. Вартість сировини для виробництва однієї пари взуття становитиме 60 грн. Для відкриття фірми необхідно залучити інвестиції на суму 1 900 000 грн. Це пов'язано з тим, що вартість будинку складає 400 000 грн (корисний термін служби 40 років), вартість устаткування – 1 500 000 грн (термін служби 5 років). Банк, який обслуговуватиме фірму готовий надати довготерміновий кредит на таких умовах:

1) фінансування будинку здійснюється за рахунок позички під нерухомість на суму 300 000 грн. Процентна ставка на цю позику складає 12 % річних і виплачується наприкінці року. Позика повинна бути погашена протягом 5 років, а кожен платіж здійснюється наприкінці року;

2) устаткування фінансується позикою на суму 1 300 000 грн. Процентна ставка на цю позику складає 10 % і виплачується наприкінці року. Позика повинна бути погашена протягом 3 років, кожен платіж здійснюється наприкінці року.

Інші 200 000 грн. призначені для придбання сировини і виплати заробітної плати. Ці кошти є короткотермівовою позичкою і надаються фірмі на один рік. Вся сума короткотермінового кредиту та 15 % річних процентів повинні бути погашені наприкінці року.

Складіть фінансову звітність підприємства на початок та кінець першого року.

5. Підприємство з виробництва посуду сформувало на поточний рік виробничу програму, заплановані показники якої подано у табл.

Таблиця

**Показники виробничої програми підприємства
на поточний рік**

Показники \ Вироби	А	Б
Річний випуск, одиниць	1 200 × k	800 × k
Ціна за одиницю виробу, грн	350	560
Змінні витрати, грн за одиницю	240	420
Постійні прямі витрати, грн. за одиницю	30	35

Річна сума постійних непрямих витрат планується на річну програму випуску продукції у сумі $180\,000 \times k$ грн.

Чи варто підтримувати таку виробничу програму? Висновок обґрунтуйте. (Для вирішення завдань необхідно помножити річний випуск продукції в штуках та річну суму постійних непрямих витрат на відповідний коефіцієнт (k). Коефіцієнт k визначається за відповідним номером за списком. Тобто, $k = 1,01 - 1,25$. Наприклад, якщо ваш номер за списком дев'ятий, то $k = 1,09$, якщо 15, то $k = 1,15$).

Проведення підсумкового письмового іспиту

Умовою допуску до іспиту є позитивні оцінки з поточного модульного контролю знань (для студентів денного відділення) та захист на задовільну оцінку курсової роботи з дисципліни "Фінансовий менеджмент". Іспит здійснюється у письмовій формі за екзаменаційними білетами. Екзаменаційний білет складається з п'яти завдань: стереотипного, двох діагностичних та двох евристичних.

Зразок екзаменаційного завдання

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ

Завдання 1 (діагностичне) – оцінювання у межах 2 балів

Для створення фірми власники вкладають у статутний фонд капітал у розмірі 300 000 грн. Фірма планує виготовляти і продавати за рік 10 000 пар взуття за ціною 80 грн за пару. Заробітна плата управлінського персоналу буде складати 80 000 грн за рік, а робітників – 200 500 грн за рік. Вартість сировини для виробництва однієї пари взуття становитиме 60 грн. Для відкриття фірми необхідно залучити інвестиції на суму 1 900 000 грн. Це пов'язано з тим, що вартість будинку складає 400 000 грн (корисний термін служби 40 років), вартість устаткування – 1 500 000 грн (термін служби 5 років). Банк, який обслуговуватиме фірму готовий надати довготерміновий кредит на таких умовах:

1. Фінансування будинку здійснюється за рахунок позички під нерухомість на суму 400 000 грн. Процентна ставка на цю позику складає 12 % річних і виплачується наприкінці року. Позика повинна бути погашена протягом 5 років, а кожен платіж здійснюється наприкінці року.

2. Устаткування фінансується позикою на суму 1 300 000 грн. Процентна ставка на цю позику складає 10 % і виплачується наприкінці року. Позику повинна бути погашена протягом 3 років, кожен платіж здійснюється наприкінці року.

Інші 200 000 грн призначені для придбання сировини і виплати заробітної плати. Ці кошти є короткотермівовою позичкою і надаються фірмі на один рік. Вся сума короткотермінового кредиту та 15 % річних процентів повинні бути погашені наприкінці року.

Складіть фінансову звітність підприємства на початок та кінець першого року.

Завдання 2 (діагностичне) – оцінювання у межах 1,5 балів

Визначити фінансові ризики та переваги, що несе у собі певна модель фінансового управління оборотним капіталом підприємства, на основі даних балансу. При цьому, умовно-постійна величина оборотних активів становить на начало періоду 45 % від загальної суми оборотних активів та 55 % – на кінець періоду.

Завдання 3 (евристичне) – оцінювання у межах 3,5 балів

Підприємство з виробництва постільної білизни сформувало на поточний рік виробничу програму, заплановані показники якої подано у таблиці.

Таблиця

Показники виробничої програми підприємства на поточний рік

Показники \ Вироби	А	Б
Річний випуск, одиниць	1263	879
Ціна за одиницю виробу, грн	350	560
Змінні витрати, грн за одиницю	210	430
Постійні прямі витрати, грн за одиницю	25	35

Річна сума постійних непрямих витрат планується на річну програму випуску продукції у сумі 180 000 грн.

Чи варто підтримувати таку виробничу програму? Висновок обґрунтуйте.

Баланс до завдання 2

Актив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Пасив	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	3	4	1	3	4
I. Необоротні активи			I. Власний капітал		
Нематеріальні активи:			Статутний капітал	9 849,10	9 849,10
залишкова вартість	56,8	126	Пайовий капітал	0	0
первісна вартість	91,9	185,5	Додатковий вкладений капітал	0	0
накопичена амортизація	35,1	59,5	Інший додатковий капітал	28	28
Незавершене будівництво	178,5	172,8	Резервний капітал	337,70	337,70
Основні засоби:			Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	45	45
залишкова вартість	22 373,20	21 108,20	Неоплачений капітал	-3 398,80	-2 050,10
первісна вартість	48 309,20	48 152,70	Вилучений капітал	0	0
знос	25 936	27 044,50	Усього за розділом I	34 833	36 181,7
Довгострокові фінансові інвестиції:			II. Забезпечення наступних витрат і платежів		
інші фінансові інвестиції	344,5	4 154,70	Інші забезпечення	0	0
Відстрочені податкові активи	0	0	Усього за розділом II	0	0
Інші необоротні активи	0	0	III. Довгострокові зобов'язання		
Усього за розділом I	22 953	25 561,7	Довгострокові кредити банків	0	0
II. Оборотні активи			Інші довгострокові фінансові зобов'язання	0	0
Запаси:			Відстрочені податкові зобов'язання	0	0
виробничі запаси	1 672,30	1 811,90	Інші довгострокові зобов'язання	173,3	173,3
тварини на вирощуванні та відгодівлі	0	0	Усього за розділом III	173,3	173,3

Закінчення таблиці

1	3	4	1	3	4
незавершене виробництво	2 642,50	2 195,90	IV. Поточні зобов'язання		
готова продукція	12 284,30	11 174	Короткострокові кредити банків	380	960
товари	52,4	47,7	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	0
Векселі одержані	4 000	405,2	Векселі видані	0	0
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:			Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	8 420	6 700,50
чиста реалізаційна вартість	228,4	675,2	Поточні зобов'язання за розрахунками:		
первісна вартість	240,4	730,4	з одержаних авансів	1 243,90	553,1
резерв сумнівних боргів	12	55,2	з бюджетом	26,7	32,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			з позабюджетних платежів	0	0
з бюджетом	21,1	97,4	зі страхування	31,2	54,8
за виданими авансами	28,3	1 438,60	з оплати праці	68,1	118
з нарахованих доходів	0	0	з учасниками	0	0
із внутрішніх розрахунків	0	0	із внутрішніх розрахунків	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1 283,70	878,6	Інші поточні зобов'язання	31,2	209,2
Поточні фінансові інвестиції	0	0	Усього за розділом IV	10 201,1	8 628,40
Грошові кошти та їх еквіваленти:			V. Доходи майбутніх періодів	0	0
в національній валюті	35,8	683,1	Баланс	45 207,4	44 983,4
в іноземній валюті	0	12,7			
Усього за розділом II	22 248,8	19 420,3			
III. Витрати майбутніх періодів	5,6	1,4			
Баланс	45 207,4	44 983,4			

Завдання 4 (стереотипне) – оцінювання у межах 1,5 балів

Підприємству належить вибрати для реалізації один або два інвестиційні проекти. Початкові інвестиції кожного з проектів складають 250 000 грн. Ставка дисконту 10 %. Проекти мають грошові потоки (таблиця, грн).

Таблиця

Грошові потоки за проектами

Рік	Проект 1	Проект 2
1	110 000	-
2	110 000	-
3	110 000	-
4	110 000	-
5	110 000	680 000

Визначте за допомогою показника чистої теперішньої вартості, який проект пріоритетніший.

Завдання 5 (евристичне) – оцінювання у межах 3,5 балів

Підприємство склало фінансову звітність за базовий рік за фактичними даними (агрегований баланс та звіт про фінансові результати). На її основі необхідно скласти прогнозу фінансову звітність на наступний рік за наступних умов:

1. Підприємство планує збільшити обсяг продаж на 7,5 %.
2. Для досягнення запланованого обсягу продаж підприємству необхідно придбати обладнання на суму 40 000 тис. грн, корисний строк служби якого 4 років.
3. Ставка податку на прибуток – 25 %.
4. Підприємство застосовує політику фіксованих дивідендів у розмірі 25 % від обсягу чистого прибутку.

5. Для покриття потреби у додаткових коштах підприємство може використати довгостроковий кредит під 10 % річних.

Примітка: невідповідністю між обсягом активів та пасивів у розмірі близько 1 % від величини балансу, можна знехтувати.

Таблиця

Баланс до завдання 5

Актив	тис. у. о.	Пасив	тис. у. о.
Необоротні активи:	36 400	Власний капітал:	40 000
Основні фонди	36 180	Статутний фонд	38 500
Довгострокові фінансові інвестиції	220	Нерозподілений прибуток	1 500
Поточні активи:	34 800	Довгострокові зобов'язання:	7 000
Запаси	28 200	Довгострокові облігації	7 000
Дебіторська заборгованість	5 800	Поточні зобов'язання:	24 200
Грошові кошти	550	Кредиторська заборгованість	14 500
Поточні фінансові інвестиції	250	Векселя видані	5 500
Баланс	71 200	Поточні зобов'язання за розрахунками (нарахування на з/п)	4 200
		Баланс	71 200

Таблиця

Звіт про фінансові результати

Показник	тис. у. о.
1	2
Чистий дохід	88 700
Матеріальні витрати	20 000
Амортизація	18 100
Валовий прибуток	50 600
Адміністративні витрати	8 900
Витрати на збут	1 400
Фінансовий результат від операційної діяльності	40 300

Закінчення таблиці

1	2
Відсоткові платежі	1 800
Фінансовий результат до оподаткування	38 500
Податок на прибуток	9 625
Чистий прибуток	28 875
Дивіденди	7 218,75
Нерозподілений прибуток	21 656,3

ЗАТВЕРДЖЕНО на засіданні кафедри фінансів (Протокол № 5 від 10.11.2010 р.)

Завідувач кафедри
Екзаменатори

Екзаменаційне завдання з дисципліни оцінюється за такими критеріями (таблиця).

Таблиця

Критерії оцінювання екзаменаційних завдань

Бал	Критерії оцінювання
1	2
Діагностичне завдання (завдання 1)	
0,5	Розпочато складання базового балансу або складено базовий баланс з помилками
1	Складено базовий баланс без помилок. Розпочато складання звіту про фінансові результати або звіт складено з помилками. Складено прогнозний баланс з помилками
1,5	Виконав правильно всі дії з складання фінансової звітності підприємства на початок та кінець першого року за правильним алгоритмом
2,0	Виконав правильно всі дії з складання фінансової звітності підприємства на початок та кінець першого року за правильним алгоритмом, надав повні пояснення до проведених розрахунків та зробив висновки

1	2
Діагностичне завдання (завдання 2)	
0,5	Наведені початкові формули для побудови моделі з поясненнями. Побудована модель фінансування оборотного капіталу без помилок
1	Наведені початкові формули. Побудована модель фінансування оборотного капіталу без помилок. Правильно визначено чистий оборотний капітал з поясненнями. Правильно визначено модель фінансування оборотного капіталу
1,5	Наведені початкові формули. Побудована модель фінансування оборотного капіталу без помилок. Правильно визначено чистий оборотний капітал з поясненнями. Правильно визначено модель фінансування оборотного капіталу. Надані повні пояснення та зроблені висновки щодо фінансових ризиків та переваг, що несе у собі визначена модель фінансового управління оборотним капіталом підприємства. Підхід до вирішення завдання свідчить про повне володіння студентом матеріалом
Евристичне завдання (завдання 3)	
0,5	Наведені найпростіші початкові формули. Визначено виручку від реалізації продукції. Правильно розподілено постійні витрати
1,0	Наведені найпростіші початкові формули. Правильно розподілено постійні витрати. Правильно розраховано валову маржу 1, валову маржу 2 за виробничою програмою, або за запланованими заходами
1,5	Наведені найпростіші початкові формули. Правильно розподілено постійні витрати. Правильно розраховано валову маржу 1, валову маржу 2, точку беззбитковості за виробничою програмою, або за запланованими заходами
2,0	Наведені найпростіші початкові формули. Правильно розподілено постійні витрати. Правильно розраховано валову маржу 1, валову маржу 2, точку беззбитковості, запас фінансової міцності за виробничою програмою, або за запланованими заходами
2,5	Наведені найпростіші початкові формули. Правильно розподілено постійні витрати. Правильно розраховано валову маржу 1, валову маржу 2, точку беззбитковості, запас фінансової міцності за виробничою програмою, або за запланованими заходами. Надано повні пояснення до проведених розрахунків

1	2
3,0	Виконав правильно всі дії за правильним алгоритмом, надав повні пояснення до проведених розрахунків та зробив обґрунтовані висновки
3,5	Виконав правильно всі дії за правильним алгоритмом, надав повні пояснення до проведених розрахунків та зробив аргументовані та обґрунтовані висновки. Обґрунтовано позицію автора щодо розглянутої проблеми, наведено основні напрямки її вирішення. Запропонував та обґрунтував варіант виробничої програми або заходів з підвищення фінансової міцності
Стереотипне завдання (завдання 4)	
0,5	Розпочато розрахунок показника чистої теперішньої вартості
1	Повністю розраховано показники чистої теперішньої вартості для двох проектів
1,5	Обґрунтовано вибір пріоритетного інвестиційного проекту
Евристичне завдання (завдання 5)	
0,5	Наведені найпростіші початкові формули
1,0	Розпочато побудову прогнозної фінансової звітності
1,5	Не повністю розраховано перший варіант прогнозного балансу та звіту про фінансові результати
2,0	Повністю розраховано перший варіант прогнозного балансу та звіту про фінансові результати з поясненнями
2,5	Розпочато розрахунок кінцевого варіанту прогнозного балансу та звіту про фінансові результати з поясненнями
3,0	Правильно побудовано прогнозну фінансову звітність підприємства
3,5	Повністю правильно побудовано прогнозну фінансову звітність підприємства, з урахуванням визначеної потреби у збільшенні обсягу активів, проведені розрахунки описано та обґрунтовано

Загальна оцінка екзаменаційного завдання складається з кількості балів, отриманих студентом за виконання усіх завдань.

Підсумкова оцінка з дисципліни розраховується як середня з кількох складових, що враховує оцінки кожного виду контролю (дві оцінки за результатами поточного модульного контролю за роботу протягом семестру та оцінка за результатами іспиту).

Підсумкова оцінка з дисципліни згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 10).

Таблиця 10

**Переведення показників успішності знань студентів
у систему оцінювання за шкалою ECTS**

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за 12-бальною шкалою ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
A	12 – 10	5 – відмінно (відмінне виконання)
B	9	4 – добре (вище середнього рівня);
C	8 – 7	4 – добре (взагалі правильна робота, але з певною кількістю помилок);
D	6	3 – задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків);
E	5 – 4	3 – задовільно (виконання задовольняє мінімальні критерії)
FX	3	2 – незадовільно (потрібне повторне перескладання);
F	2 – 1	2 – незадовільно (необхідне повторне вивчення дисципліни)

13. Рекомендована література

13.1. Основна

1. Балабанов И. Т. Финансовый менеджмент. Теория и практика / И. Т. Балабанов. – М. : Перспектива, 2009. – 656 с.
2. Бланк И. А. Стратегия и тактика управления финансами / И. А. Бланк. – К. : МП "ИТЕМ лтд Украина", 1996. – 534 с.
3. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк ; 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
4. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс 4-е изд. / Ю. Бригхэм, Дж. Хьюстон ; пер. с англ. – СПб. : Питер, 2007. – 544 с.: ил.
5. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента / Ван Хорн Дж. К. – М. : Вильямс, 2006. – 1232 с.
6. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 768 с.
7. Савчук В. П. Практическая энциклопедия. Финансовый менеджмент / В. П. Савчук. – М. : Companion Group, 2008. – 880 с.
8. Фінансовий менеджмент : підручник / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К. : КНЕУ, 2005. – 535 с.
9. Финансовый менеджмент / под ред. Г. Б. Поляк. – М. : Волтер Клувер, 2009. – 608 с.
10. Финансовый менеджмент: Теория и практика : учебник / под ред. Е. Стояновой. – М. : Перспектива, 2009. – 656 с.
11. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 439 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

13.2. Додаткова

12. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2006. – 672 с. – (Серия "Библиотека финансового менеджера". Вып. 10).
13. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – К. : НИКА-Центр, 2007. – 768 с.
14. Колисник М. Финансы. Стратегии, с которыми побеждают / М. Колисник. – К. : Издательский Дом "Максимум", 2006. – 332 с.

15. Коллас Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы / Б. Коллас. – М. : Финансы ; ЮНИТИ, 1997. – 576 с.
16. Крайник О. П. Фінансовий менеджмент : навч. посібн. / О. П. Крайник, З. В. Клепикова. – Львів; К. : Дакор, 2000. – 260 с.
17. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с.
18. Стоянова Е. Финансовый менеджмент в условиях инфляции / Е. Стоянова. – М. : Перспектива, 2009. – 656 с.
19. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – 2-ге вид., без змін – К. : КНЕУ, 2006. – 268 с.
20. Финансовое управление компанией / под общ. ред. Е. В. Кузнецовой. – М. : Фонд "Правовая культура", 1995. – 383 с.
21. Хелферт Е. Техника финансового анализа / Е. Хелферт ; пер с англ. под ред. – Л. П. Белых. – М. : Аудит ; НИТИ, 1996. – 663 с.
22. Хруцкой В. Е. Внутрифирменное бюджетирование / В. Е. Хруцкой, Т. В. Сизова, В. В. Гамаюнов. – М. : Финансы и статистика, 2003 – 400 с.
23. Шеремет А. Финансовый анализ предприятия / А. Шеремет, Р. Сайфулин. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 160 с.
24. Шморгун Н. П. Фінансовий аналіз : навч. посібн. / Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – К. : ЦНЛ, 2006. – 528 с.

12.3. Ресурси мережі Інтернет

25. Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки / Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. № 170 "Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки", зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 березня 2006 р. за № 332/12206 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
26. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства / Наказ Міністерства

економіки України від 19.01.2006 р. № 14 "Про затвердження Методичних рекомендацій по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій по приховуванню банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства" (зі змінами та доповненнями, внесеними наказом Міністерства економіки України від 06.03.2006 р. № 81) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

27. Методичні рекомендації щодо застосування критеріїв ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки / Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції та Фонду державного майна від 18 грудня 2003 року № 375/2298 "Про затвердження критеріїв ефективності управління суб'єктами господарювання державного сектору економіки", зареєстрований в Міністерстві юстиції 30 грудня 2003 року за № 1268/8589 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

28. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затвержені наказом Міністерства фінансів України та Фонду Державного майна України від 26.01.2001 № 49/121 і зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 08.02.2001 р. за № 121/5312 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

29. Савчук В. П. Финансовый менеджмент предприятий: практические вопросы с анализом деловых ситуаций [электронный ресурс] / В. П. Савчук. – Режим доступа : www.financepro.ru.

30. Сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua.

31. Сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.me.gov.ua.

32. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

33. Сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.

34. Система розкриття інформації на фондовому ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.smida.gov.ua.

Зміст

Вступ.....	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів у галузі фінансового менеджменту.....	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	12
3. Зміст навчальної дисципліни за модулями та темами.....	13
4. Плани лекцій	23
5. Плани семінарських занять	26
6. Плани практичних занять	28
7. Курсова робота	31
8. Самостійна робота студентів	33
9. Контрольні запитання для самодіагностики	37
10. Індивідуально-консультативна робота.....	43
11. Методики активізації процесу навчання	43
12. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	46
13. Рекомендована література.....	63

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Робоча програма навчальної дисципліни
"ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ"**

**для студентів спеціальності
8.03050801 "Фінанси і кредит"
спеціалізації "Фінанси"
всіх форм навчання**

Укладачі: **Журавльова** Ірина Вікторівна
Берест Марина Миколаївна

Відповідальний за випуск **Журавльова І. В.**

Редактор **Пушкар І. П.**

Коректор **Бриль В. О.**

План 2012 р. Поз. № 66.

Підп. до друку

Формат 60×90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 4,25. Обл.-вид. арк. 5,31. Тираж

прим. Зам. №

Видавець і виготівник – видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*